

De standvastige christen

afgebeeld in drie traktaten

door

WILLEM TEELLINCK

Bedienaar des Heiligen Evangeliums te Middelburg

In de hedendaagse spelling overgezet en van een
inleiding en inhoudsopgave voorzien door

J. VAN DER HAAR

Hervormd predikant te Houten (U)

Naar de uitgave van 1620, welke in 4° verscheen
te Middelburg, gedrukt bij Hans van der Hellen,
voor Gerard van de Vivere

DEN HERTOG'S UITGEVERIJ B.V. - UTRECHT - 1979

INHOUD

Inleiding van de vertaler	13
Enkele aantekeningen.	17
Opdracht aan Caspar van Vosbergen	19
Aan de christelijke lezer	21
DEEL I.	
De Triomf der kinderen Gods	27
1. Inleiding	27
2. Met drie argumenten wordt bewezen, dat de apostel hier spreekt over de stellige volharding van alle ware gelovigen	29
3. Bewijs dat de apostel hier leert, dat niets ter wereld het kind Gods zal vervoeren tot de zonde van algehele ongelovigheid of afval	30
4. Nadere verklaring van de bijzondere gevallen, waarvan de apostel getuigt, dat ze Gods kinderen niet zullen kunnen scheiden van de liefde Gods.	35
5. De wonderlijke standvastigheid van het ware kind Gods, om het tegen alle schepselen uit te houden, ja ze te overwinnen, en vanwaar het kind Gods die standvastigheid heeft, n.l. van Gods bijzondere liefde	43
6. Nadere verklaring van de bijzondere liefde, die God de Heere het nieuwe schepsel toedraagt in Christus Jezus, onze Heere	45
7. Breder bewijs, dat aan Gods kinderen door hun Heere, Christus Jezus, werkelijk alles metterdaad geschonken wordt, wat nodig is, om hen te behouden in de liefde Gods	50
8. Waarin eigenlijk het geschil bestaat tussen ons en de Remonstranten, over de volharding van Gods kinderen	54
9. Antwoord op het bezwaar, dat ontleend is aan Davids val	58
10. Oplossing van de zorgelijke bedenking, „dat het Gods Majesteit niet betaamt, om hen voor Zijn kinderen te houden, die in een grote, ergerlijke zonde gevallen zijn”	60

11. Oplossing van de zorgelijke bedenking, dat ingeval Gods kinderen niet van de zaligmakende genade Gods vervallen, zelfs niet al vallen ze in een grove zonde, het er dan niet toe doet, hoe een kind Gods het dan maakt	63
12. Antwoord op de tegenwerping, dat God Zelf verklaart, dat, zo Zijn volk Hem verlaat, Hij dan ook hen zal verlaten	67
13. Antwoord op de tegenwerping, dat de Schrift van sommigen getuigt, dat zij van het geloof zijn afgevallen	69
14. Wegneming van deze zorgelijke bedenking: „indien Gods kinderen niet gescheiden kunnen worden van de liefde Gods, dan zijn alle waarschuwingen der H. Schrift vergeefs	72
15. Drie voortreffelijke nuttigheden, die uit de leer der volharding voortvloeien t.a.v. de staat der wereldlingen	78
16. Drie voortreffelijke nuttigheden, die voortvloeien uit de leer van de stellige volharding der heiligen bij de ware kinderen Gods . . .	97
17. Waarom de staat van vele mensen twijfelachtig is, of zij - al dan niet - kinderen Gods zijn, en of zij - ja, dan neen - staan in de liefde Gods.	116
18. Drie uitnemende nuttigheden, krachtens de leer van de volharding der kinderen Gods, i.v.m. hen, wier staat twijfelachtig is, of zij - ja, dan neen - in de liefde Gods staan	117
19. Enkele proeven uit de Schrift, waaraan 'n ieder merken kan, of God de Heere hem in Christus Jezus alzó liefde bewees, dat Hij hem tegen alle schepselen en tegen de scheiding-makende zonde bewaren zal; kortom, of hij, al of niet, een kind van God is	127
20. Slot: dat het in alle opzichten zeer nodig is, dat de christen zichzelf naarstig onderzoekte of hij - al of niet - staat in de liefde Gods; en dat de verzekerdheid daarvan niet kan samengaan met een onchristelijk leven; en hoe wij 't best geholpen zouden kunnen worden, om daar wèl van verzekerd te zijn	139

DEEL II.

21. Inleiding: wat is de oorzaak, dat velen zich tegen de leer van de stellige Volharding der heiligen verzetten?	147
22. Welke en hoedanige de personen zijn, van wie wij leren, dat zij nooit gescheiden zullen worden van de liefde Gods	149
23. Aanwijzing van het verschil tussen ons en hen, die de afval der heiligen leren	151

24. Bewijs, dat deze leer der volharding geen deur opent voor zorgeloosheid des levens.	157
25. Toeëigening aan de personen, van wie wij leren, dat zij niet gescheiden kunnen worden van de liefde Gods	159
26. Welke en hoedanig de geestelijke genade is, waarvan wij leren, dat Gods kinderen niet zullen vervallen	163
27. Gods kinderen worden nooit gescheiden van de geestelijke vereniging, die zij met Christus hebben	167
28. Gods kinderen worden nooit gescheiden van dat ware geloof, waardoor zij ware leden van Christus geworden zijn	168
29. Gods kinderen worden nooit gescheiden van het geestelijke leven, dat zij van Christus hun Hoofd ontvingen	173
30. Nadere verklaring van welke genade Gods de ware kinderen Gods zoal gescheiden kunnen worden	175
31. Aanwijzing, waarin eigenlijk het geschil tussen ons en de afvaldrijvers bestaat inzake de genade Gods.	176
32. Toepassing op de aangelegenheid van de geestelijke genade, waarvan Gods kinderen zelfs vervallen kunnen	179
33. Welke en hoedanig de middelen zijn, waardoor wij weten, dat Gods kinderen bij de liefde Gods en bij het geestelijke leven bewaard worden.	181
34. De fleur des geestelijken levens, waardoor Gods kinderen behouden worden bij het leven Gods	183
35. Het geestelijke voedsel, door het nuttigen waarvan Gods kinderen bij het leven Gods bewaard worden	186
36. Het zielegif, door het weren waarvan Gods kinderen bewaard worden bij het leven Gods.	187
37. De zegen Gods, waardoor Gods kinderen vooral bij het leven Gods bewaard worden	190
38. Aanwijzing, waarin eigenlijk het verschil tussen ons en de afvaldrijvers ligt over de manier, waarop Gods kinderen bij het leven Gods bewaard worden, en daarin volharden	195
39. Enkele bezwaren weggenomen, die schijnen voort te komen uit de leer, dat God Zelf Zijn kinderen in het geestelijke leven doet volharden.	204
40. Oplossing van twee ongerijmdheden, die zich voordoen, wanneer	

wij leren, dat God de Heere Zelf op Zich neemt de nieuwe krea- tuur om de gelovigen te doen volharden	208
41. Toepassing op de manier, waarop wij leren, dat Gods kinderen volharden in het geestelijke leven	212
42. Slot van al het behandelde, waarin nog in het kort wordt beves- tigd (tot bemoediging van Gods ware kinderen), dat zij, wanneer zij eenmaal ware kinderen Gods geworden zijn, ook stellig het Koninkrijk van hun hemelse Vader zullen beërven	216

DEEL III.

Opdracht aan Mr Johannes van Vosbergen	223
43. Welke en hoedanige de doeleinden zijn, waarom de leer van de stellige volharding van Gods kinderen, aan de Gemeente Gods voorgedragen wordt	227
44. Dat de leer van de volharding zeer dient tot troost van Gods ware kinderen; en daarentegen kunnen Gods kinderen niet ge- troost worden door de leer van hen, die beweren, dat Gods kin- deren wél gescheiden kunnen worden van Gods liefde.	228
45. Nader bewijs, dat de kinderen Gods niet echt getroost kunnen worden, waar de leer van de afval aangedrongen wordt	231
46. Een nog uitvoeriger bewijs, dat de leer van de afval werkelijk de vaste gronden van de ware troost ondermijnt en op losse schroe- ven zet	234
47. De leer van de stellige volharding der heiligen is zeer geschikt om de wereldlingen te winnen en hen direct het werk der wederge- boorte te doen behartigen; terwijl daarentegen de leer van de af- val der heiligen dat heilzame werk doet verslappen.	237
48. Dat deze leer van de Volharding zeer geschikt is, om de weder- geboren kinderen Gods in het geestelijke leven te versterken en te helpen, terwijl daarentegen de leer van de afval der heiligen dat maar oppervlakkig doet, ja dat heilzame werk enigszins ver- mindert	242
49. De leer van de Volharding is zeer geschikt om hen, wier staat twijfelachtig is, getrouw te onderrichten, of zij kinderen Gods zijn, ja dan neen; terwijl daarentegen de leer van de afval der hei- ligen dat maar slapjes doet, ja, dat heilzame werk enigszins doet verflauwen	250

50. De leer der Volharding draagt grotelijks bij tot verbreding van Gods eer	258
51. Besluit van het behandelde, met een korte bevestiging, dat de leer der Volharding zowel vertroostend is voor Gods kinderen alsook zeer geschikt is om de ware godzaligheid te bevorderen en de eer van God te verbreiden	265

INLEIDING VAN DE VERTALER.

Hierbij wordt de lezer een complete uitgave geboden van één van Willem Teellincks beste, maar tevens zeer zeldzame geschriften. Men komt het uit drie Traktaten bestaande werk uiterst zelden tegen.

Het verscheen in 1620, „Tot Middelbvrgh, Gedruckt by Hans vander Hellen, voor Geeraert van de Vivere, woonende by de nieuwe Beurse in de Druckerie”. De „opdracht”, die aan het eerste Traktaat voorafgaat, gewijd aan dhr Caspar van Vosbergen, en het daarop volgende „Aen den Christelijcken Leser” zowel als de opdracht, gewijd aan Mr. Iohannes van Vosbergen, burgemeester van Veere, aan het begin van het 3e Traktaat, zijn alle volledig herschreven en hier opgenomen.

Uit de datering van genoemde twee „Opdrachten” blijkt, dat, hoewel alle drie Traktaten in 1620 tegelijk het licht zagen, ze toch in verschillende fasen geschreven werden; iets, wat niet altijd vanzelf spreekt. Het 1e Traktaat omvat resp. 4 pagina's Opdracht, 6 pagina's „Aan den chr. lezer” en dan 141 pagina's tekst (annex 2 pgs. „tafel Van de Capitellen deses Boeckx”). Dus in totaal 163 pagina's, in 4⁰. Blijkens de datering van die (eerste) Opdracht is Teellinck er op 3 april 1620 mee gereed gekomen.

Het 2e Traktaat draagt tot opschrift „Christelick Tractaet”, en omvat 91 pagina's tekst, en dan nog 1 pg. „Tafel” der hoofdstukken.

Tenslotte volgt dan nog het 3e Traktaat, dat tot opschrift heeft „Cort Tractaetken”, en dat, na 2 pagina's „Opdracht”, 54 pagina's tekst biedt, en ook weer besloten wordt met een Tafel, dus een overzicht van de inhoud der diverse hoofdstukken, groot 1 pg. Het totale aantal bladzijden van deze uitgave van 1620 bedraagt dus 312 stuks.

Zoals gezegd, bevat ook het 3e Traktaat een „opdracht”, gedateerd 18 juli 1620. Mr. Iohannes van Vosbergen blijkt een broer van Caspar geweest te zijn, en wel een jongere broer. Het is niet helemaal juist, wanneer Teellinck in die laatste opdracht het laat voorkomen, alsof het 1e Traktaat aan Iohannes' „twee weerde outste Broederen” opgedragen was. Misschien heeft Teellinck op deze wijze een klein verzuim - want de 1e Opdracht was alleen tot Caspar van Vosbergen gericht - willen goedmaken. Vol dank wordt overigens in die 1e Opdracht er gewag van gemaakt, dat de families van Vosbergen en Teellinck al lange tijd hoogst bevriend met elkaar waren, en dat mede door hun gelijke gezindheid betreffende staatkundige en kerkelijke zaken.

Het valt op, dat van dit toch prachtige werk van Teellinck nimmer een herdruk verscheen. Hoe zou dat komen? Zo kan men zich terecht afvragen. Men vergete niet, dat de „Teellinck-markt” (want daar mogen we rondom de twintiger en meer nog om de dertiger jaren van de 17e eeuw wel van spreken) schier overstroemd werd met kleinere en grotere werken van deze begaafde,

beroemde, zij het ook ootmoedige leider der „Nadere Reformatie”. Hoe geliefd Teellinck ook was bij het Nederlandse (kerk)volk uit de eerste helft van de 17e eeuw, behoorde „De Volstandige Christen” blijkbaar niet tot de werken, die hem populair maakten. Ze zal wel aftrek gevonden hebben. Daaraan valt niet te twijfelen. Maar het onderwerp lag nogal aan de leerstellige kant. Teellinck begaf zich, na zijn meer polemisch-getinte jeugdgeschriften, o.a. tegen Rome's beeldenverering en tegen een antwerper Jezuïet ¹⁾, niet zo vaak en ook niet gaarne op dat terrein. Hoewel zeer irenisch-gesteld, gelet op de hevig-beroerde en -ontstoken gemoederen rondom de Dordtse strijdvragen, behandelt dit boek toch één - en wel het 5e - van de geschilpunten, die in het geding waren tussen Gomaristen en Arminianen, of - anders uitgedrukt - tussen de Gereformeerden en Remonstranten. Uit deze verhandeling treedt vader Teellinck naar voren als een stoer verdediger van de Gereformeerde, dat is, volgens hem, de ware bijbelse leer.

Begrijpelijk dus, waar de boekenmarkt schier overvoerd was, rond de twintiger jaren met pamfletten en geschriften over deze geschillen, dat Teellincks boek geen herdruk vond.

Toch is dit te betreuren.

Want het Boek is kennismaking overwaard. In het eerste en uitvoerigste Traktaat geeft Teellinck eerst een mooie en doorwrochte verklaring van de tekst, die hem als uitgangspunt diende, te weten Romeinen 8, vers 38,v.

Deze tekst heeft hij in zijn betoog, tot het slot toe van het 3e Traktaatje voor ogen gehad. Hij komt er dan ook telkens weer op terug. Gods Woord is voor hem de hoogste en laatste autoriteit. Met Luther zou Teellinck kunnen zeggen: „Het Woord moet men laten staan!”, daar moet men van af blijven. In dat Woord heeft Teellinck (zoals Calvijn het ergens in zijn „Institutie” uitdrukt) de „sprekende God” mogen horen. Dat Woord is hem zo lief, dat hij zijn leven lang (en hij werd maar 50 jaar oud) het in woord en geschrift heeft verklaard. Paulus' zegezing en triumflied vindt in dit Boek van Teellinck een zuiver-gestemd en edel vertolker.

In het 1e Traktaat daalt Teellinck tot in details af in de toenmalige geschillen, betreffende de Volharding der heiligen. Toch doet hij dat nooit formeel, puur dogmatisch, maar steeds bewogen. Hij is er met zijn hele hart, als gelovige bij betrokken. In huidige termen zou men kunnen zeggen: de bevindelijke Teellinck, de man van het verborgen leven met God, komt in dit Boek op een „existentialistische” wijze op ons af. Hij wil Gods kinderen versterken, de twijfelaars bemoedigen onder Gods kinderen, en de ingebeelde christenen liefderijk ontdekken en met ernst aan hun zo noodzakelijke wedergeboorte doen denken.

Want onder de „kenmerken”, en wel rechtstreeks ontleend aan Gods Woord, legt Teellinck in dit geschrift alle nadruk op het stuk van de wedergeboorte.

Hij leert geen zgn. „sluimerende” wedergeboorte, maar één, waarbij de betrokken persoon met z'n hele bestaan betrokken is en door de schrijver betrokken wordt. ²⁾

Het 2e Traktaat is mij het liefst geworden. Daarin gaat Teellinck de gehele stof nog weer eens door, maar dan op uiterst bevindelijke wijze. Hier hanteert hij de „toetssteen” van Gods Woord, en stelt hij de lezers tal van - zoals hij het noemt - „Schriftuurlijke proeven en kentekenen” voor, d.w.z. de lezer moet zich aan de door de Schrift zelf geboden merktekenen, kenmerken of proefnemingen („proeven”) toetsen en onderwerpen. Alle eigenwillige vroomheid en valse inbeelding worden hier door de schrijver ontmaskerd.

Dat wil er bij de grote massa van het kerkvolk niet zo „in”. Ook dit was misschien mede een reden, waarom dit Boek van Teellinck minder populair bleek en geen herdruk waardig gekeurd werd.

Met name in onze tijd van groot geestelijk verval, waarin men „gereformeerd” belieft te noemen, wat in wezen openlijk dan wel verkapt remonstrants moet heten, is het een goed ding - er zijn, zou ik willen zeggen, nog „goede dingen in Israël” -, dat juist *dit* diep-gravende en ontdekkende werk van vader Teellinck herdrukt wordt.

Na 350 jaar zou men, dacht ik, niet eenvoudig met een fotocopy kunnen volstaan. Daartoe is Teellincks taal te zeer verouderd, zijn zinsbouw - vooral wel in dit boek - wat gewrongen. Vele zéér lange zinnen heb ik, om het niet te ingewikkeld te maken, òf in tweeën moeten kappen, òf van allerlei tekens moeten voorzien, om de draad van het betoog beter tot zijn recht te doen komen. Dat moest echt gebeuren. Toch heb ik zoveel mogelijk Teellincks éigen woorden gebruikt, nooit iets aan de inhoud, van wat - naar mijn weten en verstaan ervan - Teellinck bedoelde te zeggen, veranderd.

Het fijne ervan is, dat we na 350 jaar Teellinck nog volop kunnen beminnen en waarderen vanwege het kwalitatief hoge theologische gehalte van zijn gedachten en bedoelingen. Dat ligt wel voor de hand. Gods WOORD is aan geen verandering en wisseling onderhevig. God Zelf verandert nooit en tennimmer. Jezus Christus is gisteren en heden Dezelfde, en tot in eeuwigheid. Aan Teellincks theologie gemeten, is de huidige, zoal niet verbasterd en modernistisch of remonstrants ontaard, toch zeer bloedarm, d.w.z. arm aan de kennis van een heilig en rechtvaardig God, arm aan de kennis van een verzoend en genadig God en Vader in Christus Jezus, en bepaald zeer arm aan de vernieuwende, heiligende en verzegelende werkingen van God de Heilige Geest ³⁾.

Al streven we hierbij allerminst naar volledigheid, willen we nog enkele speciale punten, tot beter verstaan van het geheel, onder de aandacht brengen. Teellinck was een bereisd, bestudeerd en ontwikkeld man. Wie z'n levens-

geschiedenis 4) leest, zal merken dat hij aanvankelijk voor Meester in de rechten een opleiding aan enkele universiteiten in Frankrijk volgde, ja in de beide rechten promoveerde. Vandaar het hier en daar voorkomen van oude franse woorden. B.v. in Hfdst. 15 van dl. I het woord chipotter, dat dralen, treuzelen betekent.

't Kan niet anders, of Teellinck - zelf van zeer goede huize! - was op de hoogte van het toenmalige culturele leven. Dat blijkt uit z'n deskundig ontlenen van beelden voor zijn stof, aan de wereld der muziek. Ge ziet in dl. I, hfdst. 16 hem a.h.w. de luit bestuderen, zoals deze eerst vervaardigd, daarna versierd met allerlei emblemen en tenslotte bespeeld werd, na eerst zuiver-gestemd te zijn. Hieruit meen ik te mogen opmaken, dat Teellinck als zodanig niet tégen het gebruik van dergelijke muziekinstrumenten zich verzette; het gaat er maar om, waartoe men ze gebruikt en wat men er op speelt. (Lees in dit verband dan ook zijn „Spiegel der zedigheid“!).

Deel I, hfdst. 19 heeft een diep mystieke inslag. Hier vinden wij Teellinck op z'n best. Gaarne citeert hij in dit hele werk, maar b.v. wel speciaal in het pasgenoemde hoofdstuk 5), uit de 1e Johannes-brief. Teellinck is niet maar een geestverwant van de apostel der liefde, in zover hij niet moede wordt Gods liefde jegens Zijn volk, in Christus geopenbaard, en toegepast door de H. Geest, te accentueren. Tevens legt hij, als Johannes weleer, sterke nadruk op het kenmerkende voor Gods kinderen. Daarbij neemt de mystieke unie met Christus (de zgn. „unio mystica cum Christo“) wel een bijzondere plaats in 6).

In Deel 3, hfdst. 8 roemt Teellinck zijn („onze“) „Gemeente“, als een voorbeeld, waar enerzijds de Volharding der heiligen zuiver gepredikt werd, en anderzijds de praktijk der godzaligheid nauwgezet behartigd. Daarin prijst hij de vrucht van Gods wonder-werk, een vrucht, die daarom bijdraagt tot de eer van Gods Naam.

In I, hfdst. 16 spreekt hij van de „ware Christelijke Gereformeerde Kerk“; ook pleegt hij wel te spreken van de „Gereformeerde Gemeente“. De uitdrukking „Hervormde Kerk“ is pas later in gebruik gekomen.

In tal van Teellincks boeken vindt men soms vele verwijzingen naar andere geschriften van zijn hand. Daarom treft het temeer, dat hij in het hier geboden geschrift slechts enkele malen verwijst naar uitsluitend één (eigen) geschrift, nl. „ons Huysboeckxken“ 7). Daarvan was in 1618 alleen nog maar het 1e deel verschenen, in 8vo. 't Is uiterst zeldzaam. Het 2e deel kwam uit, eveneens in Middelburg, in 1621. Later in 1639, kwam er een 2e druk, ook te Middelburg. De laatste druk dateert van 1650, ook in Middelburg verschenen. Het gaat hier om een eenvoudige uiteenzetting van het „Kort Begrip“, zoals Teellincks collega, ds Herman Faukelius, in Middelburg, dat samengesteld had uit de Heidelbergse Catechismus. Na Teellincks dood voegde zijn zoon

Maximiliaan, die ook predikant was, er nog een verklaring aan toe van de X Geboden en van het Gebed des Heeren. De uitgaven van 1635 en 1650 zijn kwartijnen, en dus wel wat anders dan een „boekje“. Het zijn zwaarlijvige werken geworden, die laatste uitgaven.

In Deel 3 8) verdedigt Teellinck ook een geschriftje van William Perkins, de geleerde engelse Puritein uit Cambridge, die al zijn werken met de linkerhand geschreven heeft. Het betreft hier een door Teellinck persoonlijk vertaald en door hem uitgegeven geschriftje, met als titel: „Een Dialogue, Ofte t' Samensprekinghe vanden Staet van een Christen mensche.

Vergadert door M. Perkins uyt de lieflicke ende wel-smakende Schriften van M. Tindal, ende Bradfort“. Ik geef deze titel weer naar de 3e druk, „t'Amsterdam, Te koop by Baltus de Wild“, op de Haarlemmerstraat / Anno 1655“. 'n Uiterst zeldzaam werkje, al werd het in totaal viermaal gedrukt. De 1e uitgave is nl. uit 1608. (Nooit door mij gezien). De 2e druk was juist in 1619, bij Joh. Ev. z. Cloppenburch, in 80, verschenen. Het bevindt zich, evenals de 3e druk, uit 1655, en de 4e, uit 1657, in Amsterdams U.B.

„Den Volstandigen Christen“ bevindt zich daar trouwens ook, evenals in de V.U. - Bibliotheek te Amsterdam, te 's Gravenhage (Koninklijke Bibl.), Kampen (Oudestraat), Leiden en Utrecht. Slechts enkele particuliere verzamelaars bezitten het.

We besluiten met de woorden van Christus, vol waarschuwing en vertroosting: „Wie volharden zal tot het einde, die zal zalig worden!“

J. van der Haar, V.D.M.

Houten, jan. 1978.

Enkele aantekeningen:

1) Tegen Rome, en het - in zijn dagen - door protestanten gaan „begapen“ van de roomse beelden, zoals in Brabant of in Antwerpen schreef Teellinck in zijn eerste pastorie (van Haamstede) in 1609 zijn „T i m o t h e ü s“, een dialoog tussen Timotheüs en Demas. 'n Exemplaar uit 1609 zag ik nog niet. De 2e druk, uit 1611 (te Middelburg verschenen) vindt men in de Kon. Bibliotheek te 's Hage, en in Utrechts U.B. De 3e druk, uit 1648 verscheen te Dordrecht, en is aanwezig te Kampen (Broederweg); het verscheen, evenals de 2e druk, in 8vo. We zouden nog een recente 4e druk kunnen noemen, nl. uit 1969, uitgave van de SPPP, een vertaling van mijn hand in hedendaagse spelling, in één bandje met „De oude en goede weg tot het nieuwe leven“, eveneens van Willem Teellinck.

Tegen de antwerpse Jezuiet Davida Iansen, die op „Timotheüs” inging, schreef Teellinck in 1611 (uitgekomen te Middelburg, in 12°) zijn „Ontdeckinge des vermomden Balaams”, nimmer herdrukt. Een ex. vindt men in de Kon. Bibliotheek te 's Hage en in Utrechts U.B. Dr Engelberts had in 1898 nog nimmer één ex. van dit bijzonder zeldzame geschrift kunnen ontdekken.

2) In dit verband verwijs ik graag naar het ook door mij herschreven geschrift van W. Teellinck, getiteld: „Soliloquium”, of Alleenspraak met God, die de zondaar houdt en doorleeft „in de angsten zijner wedergeboorte”; vgl. ook Teellincks verklaring van Romeinen 7, „De worsteling eens bekeerden zondaars”. Wedergeboorte en bekering zijn bij Teellinck zeer nauw op elkaar betrokken en met elkaar verbonden.

3) Dr J. de Boer te Epe, em. predt., schreef in 1968 een dissertatie, over: „De verzegeling met de Heilige Geest volgens de opvatting van de Nadere Reformatie”. Schrijver doet m.i. Teellinck allenminst recht. Met zijn visie op de „Nadere Reformatie” in 't algemeen, en met die op Teellinck inzonderheid kan ik me dan ook niet verenigen. Dit vereist een aparte studie.

4) Bij gebrek aan een betere, verwijs ik gaarne naar de dissertatie van wijlen dr W.J. Engelberts, over Willem Teellinck (verschenen in 1898), met praktisch complete bibliographie. In Engelberts boek vindt men een prachtig portret van Willem Teellinck, en daaronder zijn handtekening. Ook het N.N.B.W. geeft een uitvoerige oriëntatie, vgl. index, achterin dl. 10, i.v. Willem Teellinck. Tenslotte kan ik nog naar de door mij, in alfabetische volgorde, samengestelde bibliografie verwijzen, zoals die voorkomt in de - bij J.P. van den Tol te Dordrecht uitgegeven - door mij bewerkte uitgave van W. Teellincks „Noord-Sterre”.

5) Mij viel op, hoe veelvuldig Teellinck I Johannes citeert in dl. 3, h.7.

6) Gaarne verwijs ik naar de mooie studie van Wilhelm Kolfhaus, uit 1939, over het onderwerp „Christusgemeinschaft bei Johannes Calvin”.

7) O.a. in deel II, hfdst. 17, 't slot.

8) Nl. in Hfdst. 18.

OPDRACHT.

Aan de Edele, Erentfeste, Hooggeleerde, Wijze, Discrete, zeer Voorzienige Heer,

Mijnheer Caspar van VOSBERGEN,

Ridder, en Raadsheer in de Hoge Raad over Holland, Zeeland en West-Friesland.

Het wordt alleszins waar bevonden, dat de mens van nature zeer begerig is, om toekomstige dingen te horen; maar 't meest nog wat van hemzelf zou kunnen worden, vooral in belangrijke zaken, waarover z'n ziel bekommerd is. Zo lezen we ervan, dat de wanhopige *Saul* in zo'n omstandigheid zelf naar een tovenares te *Endor* gaat, 1 Sam. 28, en dat *Ahazia* de koning van Israël, boden tot *Baal-zebub*, de veldduivel te Ekron zendt, 2 Kon. 1, 2, vergeleken met Levit. 17, 7 en 1 Kor. 10, 20. Zo horen wij ook in onze dagen van een *Biron*, van een *d'Ancre*, en van nog meer wereldse mensen, dat zij langs een duistere weg en door openbaringen, uit de hel gehaald, getracht hebben hun toekomst te weten te komen. Zo heeft dit dan onder de wereldlingen de hoogachting voortgebracht jegens een stel gruwelijke en bedriegelijke mensen, die zich onderwonden om de toekomst te voorspellen, en de mensen te kunnen vertellen, wat hun hierna gebeuren zal. En dit heeft sommige toegewijde zielen zozeer meegesleept, dat zij, bij het zien in welk een hoogachting zulke geesten waren, met de duivel zijn samen gaan spannen, om (zo mogelijk) met zijn toedoen, enig bescheid te mogen voortbrengen tot bevrediging van de nieuwsgierigen.

In dit alles (zoals in duizend andere dingen) houden de mensen hun oude natuur, en lopen - van God weg, van Wie zij goede voorlichting konden ontvangen - naar onzekere middelen en methodes, die hen bedriegen en bederven, omdat ze immers van God vervloekt zijn, Deut. 18, 11-13. Maar Gode zij lof! Die Zijn kinderen een beter hart en zin geeft, en hen naar Zijn Woord en getuigenis verwijst, Jes. 8, 20, waarin Hij overal getrouw onderricht betreffende de toekomst en het allerge wichtigste, dat hun aangaat, nl. wat hun uiteinde zijn zal, ten opzichte van eeuwige zaligheid en verdoemenis, waarop het alles aan komt, en waarover terecht iedere mensenziel bekommerd moet zijn, en in welk opzicht alleen de vurige begeerte om te weten wat ons hierna overkomen zal, geoorloofd, ja zeer prijzenswaardig is, Deut. 32, 29.

Hierop moeten dan terecht alle mensen bijzonder goede acht geven, en het niet teveel vinden om alle ijver aan te wenden, om uit het Woord des Heeren te vernemen, hoe hun zaken er voor God bij staan. Want de wereldlingen en sommige hovelingen hebben er, door het aanwenden van wat vervloekte

intriges, hun ziel aan gewaagd, om te weten te komen, in welke gunst of gratie van hun Vorst of Koning ze ooit zouden geraken of bevestigd worden. Daarom moeten terecht alle christenen nog veel meer al in dit leven er alles op zetten, om goede voorlichting te ontvangen inzake de gunst van hun God jegens hen, hoe ze daarin staan en daarin bevestigd zullen worden.

Nu, dienaangaande leert ons God de Heere heel duidelijk in Zijn Woord, dat allen, die werkelijk niet maar schijnbaar, maar metterdaad door de krachtige werking Zijns Heiligen Geestes wedergeboren en tot nieuwe creaturen gemaakt worden, ook ongetwijfeld hiernamaals van God behouden en tot koningen en priesters daar-boven in de hemel, voor altoos en eeuwig, gesteld zullen worden. Even zeker, dat hen, (zelfs terwijl zij nog hier in dit zwakke vlees, op deze vervloekte aarde leven) dood noch leven, machten noch overheden, hoogte noch diepte, noch enig schepsel zal kunnen overrompelen; en dat, daarentegen, allen die niet wedergeboren worden en onbekeerlijk blijven, stellig verloren zullen gaan en hiernamaals verdoemd worden, hoe goed zij het hier dan ook in deze tegenwoordige wereld hebben mochten, Luk. 13, 3 en 5. Zie, dit verklaart God de Heere ons in Zijn Woord inzake de toekomst en het uiteinde van alle mensen in 't algemeen, en bijgevolg ook van ieder mens in 't bijzonder, al naar dat zijn toestand bevonden wordt. Dat staat heel wat vaster, dan alles wat sommige sterrekijkers, tekenverklaarders, tovenaars, waarzeggers of soortgelijke gedochten meer ons zouden kunnen voorzeggen of vertellen.

Deze waarheid Gods heb ik trachten uitéén te zetten in dit volgende Traktaat, en heb goed gevonden, dat aan U. Edele op te dragen, uit erkentelijkheid voor de vriendschap, die ik vroeger van de zijde der *Familie VOSBERGEN* genoten heb, zovaak ik aanleiding vond, daarom te vragen. En dat nog temeer, omdat wij deze vriendschap van onze Ouders meekregen, aangezien Uw Vader en de mijne - zalige gedachtenis! -, bij hun leven in dezelfde voorname dienstbetrekkingen ons goede Vaderland gediend hebben, en daar beiden van harte het Vaderland en de Kerk toegedaan waren, werden zij daardoor nog temeer in onderlinge genegenheid verbonden. En ik wens van harte, dat deze oude vriendschap tussen ons beider familie almeer en meer bevestigd zal worden. Indien daartoe ook deze poging iets kan bijdragen, zal ik mij daarover ten zeerste verheugen. In het vertrouwen hierop, beveel ik U.Edele in de bescherming van de Allerhoogste.

Middelburg, 3 april 1620,
Uw Ed. dienstwillige in de Heere,
Willem Teellinck.

Aan de christelijke lezer.

Bemide lezer, de mensenkinderen bekommeren zich over vele dingen, en verzuimen dikwijls het allernodigste: de dingen van God, der ziel, en der zaligheid, waarop het alles aan komt. Die laat men op hun beloop, terwijl de mensen hun kracht en vermogen verdoen aan wat nietige beuzelingen dezer wereld, die met het gebruik vergaan. Toch zijn we onderwezen in het Woord des Heeren, dat wij onze zielen zouden bewaren op het allernaarstigst, Joz. 22, 5, en dat wij voor alle dingen daarin zouden zoeken zeker werk te maken „en onze roeping en verkiezing vast te maken”, 2 P. 1,8. Hierop letten velen niet door ongelovigheid of hardigheid van hart; en velen van hen, die daarop nog komen te letten, worden weerhouden, om zich naarstig daartoe te beijveren uit kleinmoedigheid. Zij verbeelden zich, dat de zekerheid der zaligheid in dit leven niet te verkrijgen is, dat het uiteinde dat alleen leren kan. En toch is dat absoluut niet waar. Want de Heere, onze goedertierene God, Die goed weet hoezeer Zijn kinderen het nodig hebben, om al getroost te worden in dit leven met de stellige verwachting van een beter (leven): die is volvaardig om hen ook te verzekeren van Zijn genade voor eeuwig, wanneer zij maar ernstig daarnaar staan. Ja, Hij geeft Zijn kinderen overvloedig te verstaan in Zijn Woord, dat wie eenmaal waarlijk door de wedergeboorte tot een nieuw schepsel gemaakt, en alzo tot een kind Gods geworden is, dat die ook is „een erfgenaam van God, en een medeërfgenaar van Christus”, Rom. 8,17.

Zo is ook waarlijk het werk der wedergeboorte of der herschepping, waardoor de mens tot een nieuwe creatuur gemaakt wordt, al een vaster, gewisser en zekerder werk, dan het werk der schepping ooit geweest is. Want immers was het grondwerk van 's mensen schepping slechts gelegd in het stof der aarde, en daaruit tevoorschijn gebracht, Gen. 2,6. Daarentegen is het fundament der herschepping gelegd in het bloed van Gods Zoon, Hand. 20, 28. Opb. 1, 5 v., 1 P. 1, 18; en ze staat vast gefundeerd in de liefde, die God de Heere op de nieuwe creatuur gesteld heeft in Christus Jezus, den Zoon Zijner liefde, Rom. 8, 39. En dat moet immers veel 'n steviger werk maken, dan dat de christenmens telkens weer daaruit vallen zou, en dan opnieuw daarin geplaatst worden, en dat zulks dikwijls nodig zou zijn, in de loop van het leven van vele christenen. Zo mogen dan ook met reden al degenen, die zich nu werkelijk

wedergeboren, en tot nieuwe schepselen gemaakt (be)vinden, triomfantelijk zingen vanwege de overwinning, en dat heerlijke triomflied van Paulus op de lippen nemen: „Dood, waar is uw prikkel? Hel, waar is uwe overwinning? De prikkel nu des doods is de zonde, en de kracht der zonde is de wet. Maar Gode zij dank, Die ons de overwinning door Jezus Christus gegeven heeft”, 1 Kor. 15, 54, 56, v.

Dit alles hebben wij uitvoerig behandeld in het eerste traktaat van dit boek. Echter, wanneer wij dit aldus leren uit het Woord des Heeren, dan hoeft men niet te vrezen, dat men daarmede een deur opent voor goddeloosheid of zorgeloosheid des levens. Want stellig is het zover vandaar, dat deze leer van de zekere volständigkeit der kinderen Gods - mits recht verstaan, recht verklaard en recht voorgedragen - een deur zou openen, krachtens haar eigen aard, voor de roekeloosheid of zorgeloosheid des levens, dat zij daarentegen de mens grotelijks versterkt in de ware godzaligheid en in het ware christelijke leven; ja ongemeen meer en beter, dan de leer doen kan, die beweert, dat de kinderen Gods wel weer kinderen des duivels worden, en voor eeuwig verloren gaan, zoals wij dat uitvoerig in het derde traktaat van dit boek be- wezen hebben.

Zo is het ook zeker en gewis, dat al het onheil, dat er schijnt voort te komen uit de leer van de gewisse volständigkeit van Gods ware kinderen, niet voort- spruit uit die leer zelf, maar daaruit, dat er overal velen gevonden worden, die zich uitgeven voor ware kinderen Gods, en zich beroemen in het ware zaligmakende geloof, en bijgevolg ook laten verluiden, dat zij nooit uit Gods genade vallen zullen, die waarlijk geen kinderen Gods zijn, het ware geloof niet bezitten, ook niet staan in de genade Gods: zover is het er vandaan, dat zij wel verzekerd zouden zijn, dat zij het ware geloof altoos zullen behouden en nooit uit de genade Gods vallen.

Wie hierop terdege gelieft te letten, zal ook spoedig kunnen gewaar worden, dat het geenszins nodig is, om de christenen tot een heilige wandel te bewe- gen, dat men hun zou moeten inscherpen, dat zij, eenmaal ware gelovigen en kinderen Gods geworden, toch nog kunnen verloren gaan; maar dat het alles- zins voldoende is, dat men hen doe verstaan, dat zij geenszins voor ware kinderen Gods en ware gelovigen kunnen gehouden worden, tenzij dan dat zij werkelijk een vroom en christelijk leven leiden, en dat zij met vrezen en beven (in plaats van God de Heere door de zonde te vertoornen) hun zaligheid be- ijveren uit te werken, Fil. 2, 12; zoals de ware gelovigen, (die allermee- st van de genade Gods jegens hen verzekerd waren) dat steeds weer gedaan hebben, 2 Kor. 5, 9. Want hun geloof is toch, voorzover zij weten kunnen, maar een ijdele waan, indien het niet vruchtbaar blijkt in alle goede werken. Daaruit kan dan ook verstaan worden, welke nuttigheid en werking de bedreij- gingen met afval, welke in het algemeen alle mensen in de Schrift voorge-

steld worden, ook hebben bij de kinderen Gods; n.l. deze, dat ze ertoe die- nen, niet om de kinderen Gods te leren, dat ook de ware kinderen Gods gescheiden kunnen worden van de liefde Gods (want dat is de waarheid niet), maar om de ware gelovigen ervan te weerhouden, om te vertragen in de praktijk der godzaligheid; aangezien het er toch zo met hen vòòr staat, dat - inzover zij de ware godzaligheid niet betrachten - zij ook van de genade Gods jegens hen niet verzekerd kunnen zijn, 1 Kor. 9, 27. En dit is alleszins zeer nuttig voor de kinderen Gods, omdat zij in dit leven nog behangen zijn met de oude mens. Daarom hebben zij bijgevolg ook dikwijls veel twijfelingen, of ze wel waarlijk ware kinderen Gods zijn. En wanneer zij dan nog horen de dreigementen van God over de afval, dan vrezen zij daar niet weinig voor, dat die aan hen waar gemaakt worden en dat zij bevonden zouden worden hy- pokrietten geweest te zijn. En dit port hen dan geweldig ertoe aan, om de godzaligheid al meer en meer te betrachten. En zo worden zij door zulke be- dreigingen bevestigd in hun staat. En zo blijkt het nog onder de hand, dat die dreigementen van God - ten opzichte van de ware kinderen Gods - niet een bewijs bevatten, dat zij kunnen afvallen, maar een middel om hen staande te houden. Zo wonderlijk is God de Heere in het beleid van Zijn Woord. Zoals we dat alles breder in het tweede traktaat ontvouwd hebben.

En zo hebben wij door Gods genade, getracht deze zeer moeilijke zaak alzo te behandelen, dat het in alles blijken zou, dat de leer die naar de waarheid is, ook met grote stichting en bevordering der godzaligheid kan behandeld worden, zelfs wanneer men ze verdedigt tegen de tegenstanders, en men daar- over disputeren moet; zoals wij werkelijk nog veel meer andere stichtelijke dingen, die wij bij de hand hebben, hierover zouden kunnen bijbrengen, als- mede ook over de andere vier moeilijke punten, die nu nogal sommiger hart bekommeren. Het zou ons niet moeilijk vallen, ook die, tot bijzondere stich- ting zelfs van de eenvoudigsten, voor te stellen; was het niet, dat wij van ons- zelf niet genegen zijn, om moeilijke twistpunten te behandelen, en was het niet, dat wij niet dan vanwege een bijzondere aanleiding en aandringen, ertoe gekomen zijn om dit laatste van de vijf punten te behandelen; en dit (vijfde) punt hebben we ook zo gepoogd te behandelen, dat wij zo min mogelijk die andere verschilpunten daaronder hebben gemengd en dat zelfs met opzet nagelaten hebben te verdedigen (hoewel het een onweerlegbaar argument is), dat n.l. de ware wedergeborenen nooit zullen verloren gaan, omdat hun wedergeboorte een vrucht is van Gods verkiezing, die vast staat en niemand kan omstoten.

We stellen er ons mee tevreden, deze leer uit te werken aan de hand van de voorstelling van zaken, die ons het vijfde punt van zichzelf duidelijk biedt, en door de eenvoudigste licht verstaan kan worden, zonder dat ze nader ver- wikkeld worden in andere disputen, waarin zij zich (wanneer de zaak zelf

niet ten principale behandeld is) zouden verstrikt kunnen bevinden.

Nu, christen-lezer, wat blijft er anders over, dan dat gij van deze onze arbeid met een eenvoudig hart gebruik maakt en onze tekorten in liefde verdraagt, om, waar ge de waarheid getrouw ontsloten vindt, daar uw hart op te vestigen, en daarnaar uw leven te schikken, tot de gewenste stichting, rust en vrede van Gods H. Gemeente, en tot uw eeuwige troost. Amen.

DE TRIOMF DER KINDEREN GODS.

Over de viktorie, die de nieuwe kreatuur op alle schepselen verkrijgt.

Zoals ons die wordt voorgesteld door de apostel Paulus, met deze woorden: „Want ik ben verzekerd, dat noch dood noch leven, noch engelen noch overheden, noch machten, noch tegenwoordige noch toekomstige (dingen), noch hoogte noch diepte, noch enig ander schepsel ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus onzen Heere”, Rom. 8, 38 v.

Hfdst. 1. Inleiding

Wanneer een wereldling in hechtenis is vanwege grote en gewichtige vergrijpen, waarvan niet alleen zijn eer en achting, zijn bestaan en al zijn goederen, maar ook zelfs zijn leven afhangt, dan kan hij niet anders, dan daarover op het hoogst bekommerd zijn, en dan zijn ook z'n zinnen daar het allermeest mee bezig; en deze drie dingen komen hem steeds tebinnen:

1. de beschuldiging die tegen hem kan ingediend worden;
2. het vonnis, dat daarop geveld staat te worden; en
3. zijn afzondering van het menselijk geslacht, dat daarop dan zou kunnen volgen.

Evenzo, ja nog veel meer, vergaat het de arme zondaar, wanneer die begint in te zien, wat hem zoal, vanwege zijn zonden, ten laste gelegd kan worden. Reeds is hij daarom a.h.w. in hechtenis voor de Heere, met deze wereld tot gevangenis, en alle dagen in vrees verkerend, dat hij door die onomkoopbare deurwaarder, de dood, gedaagd zal worden om voor het oordeel Gods te verschijnen. Dan komt hem ook steeds tebinnen:

1. de ernstige beschuldiging, die tegen hem, vanwege al zijn zonden, ingebracht wordt;
2. het verschrikkelijke oordeel, dat deswege tegen hem geveld zou kunnen worden; en
3. de allerdroevigste afscheiding van het aangezicht des Heeren, om met de duivel en diens engelen z'n plaats in te nemen in de hel; en wat daarop nog zou kunnen volgen.

Deze drie zaken benauwen de arme zondaar (wiens geweten begint te ontwaaken, om z'n verdoemelijke staat te zien) uitermate zeer; daarover is zijn hart hoogst bekommerd.

Zo kan hij ook tegen dit alles geen enkele troost ontvangen, dan alleen door het ware geloof in Jezus Christus onze Heere, Die alleen machtig is, onze dingen bij God uit te richten, Hb. 2, 17, en ons voor onze zonden, met de Heere onze God te verzoenen, 1 Jhs. 2, 1 v. Wie dan ook, door het ware geloof, de Heere Jezus Christus aanneemt, krijgt vrede met God, en zijn geweten wordt gerustgesteld over dat alles, Rom. 5, 1.2.3. enz. En hoe zou het ook anders kunnen? Want door het geloof worden wij ervan verzekerd, dat de privileges der uitverkoren kinderen Gods ons toebehoren, Jhs. 1,12. Maar nu geldt er tegen de verkoren kinderen Gods geen beschuldiging, en over de uitverkoren kinderen Gods gaat geen verdoemenis; aan de uitverkoren kinderen Gods geschiedt geen afscheiding; zoals ons de apostel dat zeer duidelijk en krachtig voordraagt in de woorden, die vlak aan onze tekst voorafgaan, waar hij zegt: „Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods? God is het, Die rechtvaardig maakt! Wie is het die verdoemt? Christus is het, Die voor ons gestorven is; ja, wat meer is, Die ook opgewekt is, Die ook ter rechterhand Gods zit, Die ook voor ons bidt. Wie zal ons *scheiden* van de liefde van Christus? Verdrukking, of benauwdheid, of vervolging, of honger, of naaktheid, of gevaar, of zwaard? (Gelijk geschreven is: Want om Uwentwil worden wij de ganse dag gedood; wij zijn geacht als schapen ter slachting). Maar in dit alles zijn wij meer dan overwinnaars, door Hem, Die ons liefgehad heeft”, (Rom. 8, de verzen 33-37).

Ziet aldus leert de apostel krachtig, dat tegen de uitverkoren kinderen Gods geen beschuldiging van kracht is, geen verdoemenis geldt, en geen scheiding geschiedt.

Wie zal hen dus *beschuldigen*, daar Christus hen zaligmaakt? Wie zal hen scheiden, daar die dingen, die hen zouden kunnen scheiden, altemaal overwonnen zijn?

Nu, over dit laatste, namelijk over de scheiding van de liefde Gods - waarop het alles aan komt, en waarover de ziel 't meest bekommerd is - spreekt de apostel het alleruitvoerigst. En nadat hij dat reeds een keer zeer breed uiteengezet heeft, in de verzen 35-37, herhaalt hij die zaak nogmaals, tot meerdere verzekerdheid en troost, in de verzen 38 en 39, zeggende: „Want ik ben verzekerd, dat noch dood noch leven, noch engelen noch overheden, noch machten, noch tegenwoordige noch toekomstige dingen, noch hoogte noch diepte, noch enig ander schepsel ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onze Heere”. Met deze woorden draagt hij, tot troost van Gods uitverkoren kinderen, zeer krachtig de volständigkeit der ware gelovigen in de zaligmakende genade Gods, tot het einde toe, voor. (Verdeling van de tekst). En om de gewisheid en vastheid van deze zaak aan de ware gelovigen terdege - tot hun troost - voor te stellen, neemt hij deze orde in acht.

Eerst betuigt hij krachtig, dat hij wel-verzekerd was, dat de gelovigen niet gescheiden zouden worden van de liefde Gods: „Want ik ben verzekerd”, zegt hij. Ten tweede behandelt hij verschillende dingen in het bijzonder, die er 't meest toe zouden kunnen schijnen (bij te dragen), om de gelovigen ooit te zullen kunnen scheiden van de liefde Gods; en verklaart, dat geen ervan dat zullen doen. „Ik ben verzekerd”, zegt hij, „dat noch dood noch leven”, enz. „ons zal scheiden”, enz. Ten derde wijst hij nog tot meerdere verzekerdheid de grond en het fundament aan, waarop het gewicht van deze hele zaak rust: „Ik ben verzekerd”, zegt hij, „dat ons niets zal scheiden van de liefde Gods, die daar is in Christus Jezus, onze Heere”.

Zie, zó ordent de apostel deze gehele zaak tot troost der ware gelovigen, om hen tegen hun twijfelmoedigheden (waarmee zij nog dagelijks te strijden hebben) te versterken. Zo zullen ook wij dan, tot datzelfde doel - volgens de orde van de apostel - de genoemde drie argumenten voor de troost, wat nader bekijken en verklaren.

Hfdst. 2. *Met drie argumenten wordt bewezen, dat de apostel hier spreekt over de stellige volharding, van alle ware gelovigen.*

De apostel zegt niet in onze tekst, dat alle ware kinderen Gods verzekerd waren, dat zij niet gescheiden zouden worden van de liefde Gods. Want velen twijfelen daar nog vaak erg aan. Maar hij zegt, dat hij verzekerd was van alle ware kinderen Gods, dat zij niet gescheiden zouden worden van de liefde Gods: „Ik ben verzekerd (zegt hij), dat geen schepsel ons zal scheiden van de liefde Gods”. Met deze woorden geeft de apostel dus te kennen, dat hij niet slechts voor zichzelf verzekerd was, dat hij niet zou gescheiden worden van de liefde Gods, maar dat hij ook die zekerheid bezat van alle ware gelovigen en van alle ware kinderen Gods; zoals dat duidelijk kan zijn uit deze drie volgende bewijzen, die daartoe in deze tekst neergelegd zijn.

Allereerst: omdat hij niet zegt: Ik ben verzekerd dat geen schepsel mij zal scheiden van de liefde Gods; maar hij zegt: „ik ben verzekerd dat geen schepsel ons zal scheiden”, en onder die „ons” moeten wij noodwendig de rechtgelovigen verstaan, over wier staat hij tevoren al uitvoerig gesproken had. Ten tweede: omdat hij de bedoeling heeft om in deze tekst de geroepen, uitverkoren kinderen Gods te vertroosten, vers 33. Maar tenzij wij hier nu onder de uitverkorenen Gods al degenen verstaan, die werkelijk in Christus geloven, en door het geloof ware leden van Christus en kinderen van God geworden zijn (want hen verstaan wij hier onder „ware gelovigen”), en tenzij wij ook voor zeker en bondig houden, dat degenen, die echt in de Heere Jezus Christus geloven en Zijn kinderen geworden zijn, ook als uitverkoren

kinderen Gods tot het einde toe, in hun geloof volstandig zullen blijven: zo vertroost de apostel hier niemand ter wereld voor de tegenwoordige tijd, waarin toch alleen die troost vereist wordt. Maar hij onderwijst alleen, dat zij, die gelovig en volstandig gebleven zijn tot hun laatste ademtocht toe (want die alleen zijn de uitverkorenen Gods volgens de leerstelling der Remonstranten) niet zullen gescheiden worden van de liefde Gods. En op die manier troost hij niemand, die hier op aarde leeft; terwijl hij echter inzonderheid deze gehele redenering invoegt tot troost van Gods kinderen, die hier nog op aarde strijden.

Ten derde kunnen wij dat nog nader afleiden daaruit, dat hij deze zekerheid - waarvan hij hier gewag maakt - niet op iets bijzonders fundeert, dat in hem (aanwezig) was, maar op hetgeen, dat aan alle gelovigen gemeenschappelijk is, nl. de liefde Gods, welke is in Christus Jezus onze Heere, vers 39. En daarop, dat zij tevoren verordineerd, geroepen en gerechtvaardigd enz. waren, vers 28-30. Ziet dus, zal de krachtige verzekering van de apostel ons de volstandigheid der heiligen doen geloven, dan moeten wij ze dus voor zeker en gewis houden.

Hfdst. 3. *Bewijs dat de apostel hier leert, dat niets ter wereld het kind Gods zal vervoeren tot de zonde van algehele ongelovigheid of afval.*

De apostel stelt er zich niet mee tevreden, dat hij enkel en alleen verklaren zou, dat het kind Gods niet zal gescheiden worden van de liefde Gods. Maar tot meerder troost van Gods dierbare kinderen, gaat hij verschillende bijzondere dingen verhalen, die het allermeest zouden kunnen schijnen de kinderen Gods nog eens te zullen scheiden van de liefde Gods. Want hij getuigt, „dat noch dood noch leven, noch engelen noch overheden, noch machten, noch tegenwoordige noch toekomstige dingen, noch hoogte noch diepte het kind Gods zal scheiden van de liefde Gods”. En dan, ten overvloede, voegt hij daar nog aan toe, in het algemeen, „dat geen schepsel” - wie dat dan ook wezen mocht - Gods kind zal kunnen scheiden van de liefde Gods. En op die manier tracht hij de zaak geheel en al buiten alle twijfel te stellen, en de kinderen Gods in alle opzichten te verzekeren, dat ze geenszins gescheiden zullen worden van de liefde Gods.

(Tegenwerping van de Remonstrantsgezinden). Maar dat nu, teneinde dit hele betoog krachteloos te maken en alle vastheid van Gods kinderen los te wrieken, de Remonstrantsgezinden daartegen inbrengen, dat - ofschoon de apostel hier zo overvloedig verklaart dat geen schepselen Gods kinderen zullen kunnen scheiden van de liefde Gods - daaruit echter niet kan gekonkludeerd worden, dat ze nooit zouden gescheiden kunnen worden van de liefde Gods; want dat er nog wel iets is, dat de kinderen Gods zou kunnen scheiden van

de liefde Gods, dat hier door de apostel niet is opgesomd, nl. *de zonde van ongelooft en van afval*, waarvan hij dan ook Gods kinderen niet verzekert dat zij daarin niet vallen zullen.

(Antwoord). Werkelijk, dat mag enige schijn hebben bij degenen, die met een vòdoroedeel vooringenomen zijn tegen de leer van de volharding der kinderen Gods. Maar het legt werkelijk geen enkel gewicht in de schaal, wanneer men de zaak eenvoudig bekijkt, en terdege let op de bedoeling en het voor-nemen van de apostel, bij het voorstellen van heel deze stof.

Want, m'n beste!, wat is het dan wel, wat de apostel hier op het oog heeft? Is het niet, dat hij de kinderen Gods wil vertroosten tegen de vrees van scheiding? Dat wordt toch uit het gehele verband van de tekst onweersprekelijk duidelijk! Dat moeten ook onze tegenstanders toegeven. Wel, laat ons dan hierop voortborduren. Wat is het nu, dat Gods kinderen zou kunnen scheiden van de liefde Gods? Stellig niets anders ter wereld, dan de zonde. „Uwe onrechtigheden maken een scheiding tussen ulieden en tussen uw God, en uw zonden verbergen het aangezicht van ulieden, dat Hij niet hoort”, zegt de profeet Jesaja, in hfdst. 59, 2. Het was ook uitsluitend de zonde, die Adam en Eva van hun God scheidde. Hierop slaat ook 1 Jhs. 1, 6 v. Het is dan ook, eigenlijk gezegd, niet dood of leven, niet engelen of machten of overheden, niet hoogte of diepte of enig ander schepsel, die Gods kinderen kunnen scheiden van de liefde Gods.

Geen van die alle, die de apostel hier opsomt, noch die alle bijéén - behalve de scheiding-makende zonde - veroorzaken genoemde scheiding, en ze komen geenszins in aanmerking, om de kinderen Gods te scheiden van de liefde Gods. Want alleen de zonde is het, die Gods kinderen kan scheiden van de liefde Gods. Het is ook niet - zelfs volgens de belijdenis van onze tegenstanders - allerlei zonde, die het kind Gods kan scheiden van de liefde Gods, maar alleen de zonde van algeheel ongelooft en afval. Want immers, zelfs Gods dierbaarste kinderen „struikelen allen in vele”, Jak. 3, 2. Wanneer dit dan zo is en het vaststaat, dat niets dan alleen de zonde van algehele ongelovigheid en afval, Gods kinderen kan scheiden van de liefde Gods, dan moet men de woorden des apostels - wanneer hij getuigt, „dat noch dood noch leven enz. Gods kinderen zullen scheiden van de liefde Gods” - noodzakelijk zó verstaan, dat hij wil zeggen, dat noch de gevallen des doods, noch de gevallen des levens, noch het bedrijf der engelen, noch de listigheid der duivelen enz. in staat zullen zijn om de kinderen Gods te vervoeren, en neer te storten in de zonde van algeheel ongelooft en afval, waardoor zij - eigenlijk gezegd - alleen maar gescheiden kunnen worden van de liefde Gods. Want tenzij dat men deze troostrede van de apostel zó opvat, dient ze niet tot vertroosting van Gods kinderen over hetgeen, waarover zij het allermeest bekommerd zijn; aangezien toch de bekommering van Gods kinderen vanwege hun gescheiden-worden

van de liefde Gods door dood, of leven, of engelen, of overheden enz. niet daàrover gaat, dat alleen maar de dood of het leven hen zou scheiden van de liefde Gods, maar dat ze nog eens te eniger tijd, vanwege de gevallen des doods of des levens zouden vervoerd kunnen worden in de zonde van geheel ongelooft en afval; waardoor zij dan gescheiden zouden worden van de liefde Gods.

Wanneer dus de apostel de voornoemde dingen alle zo ijverig opsomt, dan wil hij daarmee geenszins insinueren of te verstaan geven, dat enkele van die dingen de kinderen Gods iets (kwaads) zouden kunnen doen, om hen van God te scheiden, (behalve) dan in dat opzicht, dat ze Gods kinderen door zekere aanleidingen, zouden kunnen leiden tot de zonde van geheel ongelooft en afval, waardoor zij dan gescheiden zouden worden van de liefde Gods. En derhalve, - tenzij men het brengen tot de zonde van geheel ongelooft en afval, telkens in het voorstellen van die alle en van elk ervan apart vervangt - komen geen van die dingen, die de apostel noemt, in aanmerking, om al dan niet te scheiden van de liefde Gods, maar dan geldt ook van die alle, hetgeen de apostel zegt van de spijsze, in 1 Kor. 8, 8: „De spijsze (zegt hij) maakt ons God niet aangenaam; want hetzij dat wij eten, wij hebben geen overvloed; en hetzij dat wij niet eten, wij hebben geen gebrek”. Dat geldt ook van de dood of het leven, de engelen of de duivelen, wanneer zij niet beschouwd worden met die aanmerking, dat zij Gods kind zouden kunnen doen vallen in de zonde van totaal ongelooft en afval. Zo kunnen zij niet in aanmerking komen, om al dan niet te scheiden van de liefde Gods. Ook omwille van die dingen hebben wij geen gebrek aan de liefde Gods. Zoals dat immers duidelijk blijkt in de dood (die hier ook genoemd wordt, en wel één van de vreselijkste van allemaal is!), die op zichzelf gezien - zoals zij de kinderen Gods vòòr komt -, nl. zonder die gevallen van verrukking en vervoering tot de zonde van geheel ongelooft en afval, niet alleen géénszins strekt om de kinderen Gods te scheiden van de liefde Gods en van Christus' gemeenschap, maar er grotelijks toe dient, om hen in de liefde Gods te bevestigen, 1 Kor. 13, 10 en dichter bij God en Christus te brengen, 2 Kor. 5, 8; zó dat de apostel zelfs wenste te sterven, om bij Christus te zijn, Fil. 1, 23.

Zo besluiten wij dan, dat de apostel Gods kinderen hier eigenlijk vertroost tegen de zonde van geheel ongelooft en afval; want die alleen is het, wat hen zou kunnen scheiden van de liefde Gods. En daarom troost de apostel Paulus de kinderen Gods niet alzo - zoals wij gelasterd worden, dat *wij* ze troosten - nl., dat het niets geeft, al breken de kinderen Gods los in allerlei ongebondenheid van leven, of al vallen ze van de Heere hun God af, of al verlaten zij het geloof: dat dat alles hun geen schade kan berokkenen, aangezien zij toch, als kinderen Gods, door géén van die dingen noch door die alle bijeen, van de liefde Gods gescheiden kunnen worden.

Want voorzeker verafschuwen wij zo'n manier van vertroosting, en houden het ervoor, dat - als het gebeurde, dat een waar kind van God geheel en al van zijn God afweek, het geloof losliet en voortaan naar alle gruwelen der goddelozen leefde - hij dan ook stellig van God verlaten zou worden en in zijn zonden sterven. Zo vertroosten wij dan ook Gods kinderen niet. De apostel evenmin. Maar hij vertroost hen, evenals wij het doen, daarmee dat zij nl. *nooit* verleid *zullen* worden tot geheel ongelooft noch tot de zonde van afval; dat ze nooit zó zullen zondigen, als Johannes leert: „want Zijn zaad blijft in hem; en hij kan niet zondigen, want hij is uit God geboren”, 1 Jhs. 3, 9. En let hier toch goed op: hij zegt niet, dat, ook al kwamen zij te zondigen tot de dood, en kwamen te vallen in geheel ongelooft en afval, zij dan toch niet van Gods liefde gescheiden zouden worden; maar hij leert hen, dat ze nooit zullen, ja dat ze *niet kunnen* vallen in de zonde van geheel ongelooft en afval, „want het zaad Gods blijft in hem, want hij is uit God geboren”. En aldus vertroosten ook wij met de apostel Paulus en Johannes, de ware kinderen Gods, die werkelijk eenmaal het zaad Gods ontvingen, en die werkelijk uit God geboren zijn. Zo steunt deze troostrede ook op het vaste verbond Gods, dat Hij met Zijn kinderen maakte, en dat deze belofte bevat, „dat Hij van achter hen niet zal afkeren, opdat Hij hun weldoe; en Hij zal Zijn vreze in hun hart geven, dat zij niet van Hem afwijken”, Jer. 32, 40. Zo behoeft dan ook niemand bang te zijn, dat - op grond van wat wij leren, dat de ware kinderen Gods nooit tot de zonde van geheel ongelooft en afval kunnen vervallen - Gods kinderen daaruit oorzaak zouden nemen, om zorgeloos te leven. Want wij leren toch volgens Gods belofte, dat ze niet verleid zullen worden tot de zonde van afval, aangezien God hun Zijn vreze in het hart geeft, dat zij niet van Hem wijken. Maar wanneer dan God de Heere hun Zijn vreze in het hart geeft, zullen zij immers *niet zorgeloos* zijn, dan zullen zij Hem immers vrezen, en met vreze en beven hun zaligheid uitwerken? Zo is het ook een eigenschap van Gods ware kinderen, ofschoon zij „in vele struikelen”, Jak. 3, 2, en ook soms wel eens in enige misdaad vallen, Gal. 6, 1, „dat zij niet zijn van degenen, die zich onttrekken ten verderve, maar van degenen, die geloven tot behouding der ziel”, Hb. 10, 39. Aangezien het toch onmogelijk is, zoals ons de mond der waarheid getuigt, „dat de kinderen Gods verleid worden”, Mt. 24, 24, nl. tot geheel ongelooft en afval, Hb. 10, 39, al is het dat zij ook wel eens, zoals dat de godzalige Barnabas overkwam, tot bepaalde vergrijpen verleid kunnen worden, Hand. 15, 39. Daarom verklaart dan ook de apostel, in het volgende Hoofdstuk - naar aanleiding van enkele bezwaren, die uit de afval der Joden tegen deze onze tekst opkwamen - zo vrijmoedig en ronduit, dat zij die bleken afvallig te zijn, nooit ware kinderen Gods, *nooit* het echte Israël Gods, en nooit naar de geest en in der waarheid het volk Gods *geweest* waren, Rom. 9, 6 vv. en